

COL-LABORACIONS FESTERES

AUTORS BOCAIRENTINS ALS CONCERTS DE MÚSICA FESTERA

Fent un repàs pels concerts i concursos de música festera que s'han celebrat des del 1970, quan es va celebrar el primer concert fester, i com que l'any passat a la festa del panellet es va complir l'edició nº 81, dels quals 11 van ser concursos de partitures, em crida poderosament l'atenció la quantitat d'autors locals que han participat en aquests esdeveniments. De tots és sabut la gran quantitat d'autors d'aquest tipus de música que hi ha als pobles veïns que circumden la nostra Serra Mariola, tant a la Vall d'Albaida com a l'Alt Vinalopó, però pot ser ens crida més l'atenció per la gran quantitat d'autors locals que per sort ens delecten amb la seua música.

Desconec a les altres poblacions la quantitat d'autors i d'obres musicals que puguen tindre, però dubte molt que tenint en compte el nombre d'habitants, alguna siga més productiva musicalment que la nostra localitat.

No vaig a entrar a valorar la qualitat musical que puguen tindre els nostres autors locals, ja que no hi sóc un expert en aquest tema, però sí sóc un apassionat de la nostra música festera, i per a mi la majoria d'elles són fantàstiques per a desfilars.

Sempre s'ha destacat la nostra localitat quant a bons músics i autors. Recorde perfectament algunes anècdotes a les meues vivències festeres, doncs, ja aleshores, érem un dels pobles més productius de música festera. Una d'elles va ser en una assemblea de la UNDEF celebrada a la Vila Joiosa, on el llavors assessor artístic de l'entitat, José Antonio Sirvent Mullor, ens va demanar que omplírem un full amb un llistat de peces dels autors de les respectives localitats. Al document s'havia d'especificar si en teníem més de 5, més de 10 o més de 15, al que jo vaig respondre més de 100. Al veure el full, aquest senyor em va tractar de mentider, presumit i no sé quines coses més, i em vaig haver de dirigir al sempre apreciat Miguel Cantó Castelló (que Déu el tinga en la glòria), present en aquella assemblea, el qual va confirmar aquesta dada, pel que no van tindre més remei que creure-s'ho.

Una altra anècdota va ser quan es va editar, als anys 90, el disc de la col·lecció "Ja baixen vol.12 - Bocairent en Festes"

d'autors bocairentins. Després d'assajar les peces un diumenge de setembre al Cine Avenida, van pujar el director artístic del disc, Juan Tomás Silvestre, juntament amb Francisco Belda, director de la banda, i alguns músics més, al "Maset dels Moros" per a fer-se un aperitiu. Al saludar a Juan Tomás li vaig preguntar si pensava incloure el Pasdoble "Febrer" de Juan Calatayud al disc, em va contestar preguntant-me el perquè de la meua inquietud, vaig respondre que just el dia d'abans, assistint a l'ofrena de flors de les festes d'Ibi, em va sorprendre que més de 7 bandes de música interpretaven el citat pasdoble a la desfilada. Al fer-li aquest comentari, el director artístic es va dirigir al director de la banda i als músics presents, dient-los: "Veieu com aquest pasdoble és imprescindible que aparega al disc?", doncs la seua teoria era que al ser una peça molt coneguda el disc es vendria amb més facilitat. Per descomptat que a hores d'ara aquest pasdoble ha traspassat ja moltes fronteres. Després de publicar el disc, alguns personatges festers, amics d'altres poblacions, em van demanar que els facilitara l'adquisició el disc, la qual cosa vaig fer gustosament. El comentari d'aquests va ser que si tota la música festera local tinguera la mateixa qualitat teníem una vertadera riquesa d'autors a la població.

A la revista programa del 1982, amb motiu del primer centenari de la música festera, ja vaig publicar un article amb la biografia de tots els autors bocairentins haguts fins aquella data. En total eren 12 els compositors de música festera: Joaquín Belda Pastor, Luis Cuello Pastor, Fernando Cuello Pastor, Manuel Cuello Pastor, Ángel Bernat Beneyto, Manuel Cuello Sempere, Felipe Belda Calatayud, Antonio Calatayud Vañó, Víctor Olcina Blasco, Manuel Jornet Serrano, Miguel Aparicio Navarro i Francisco Belda Ferre. Des d'aleshores, passats ja 37 anys, el nombre d'autors s'ha incrementat considerablement amb 19 incorporacions. Aquests són: Juan Calatayud Castelló, Vicente Enguix Vañó, Hermenegildo Sempere, Damián Molina Beneyto, José Francisco Bernat Belda, Mª Luz Vañó Bacete, Mª Pilar Vañó Bacete, Javier Molina Calatayud, Toni Asensio Bellver, Fernando Cantó Salinas, Juan Sanz Rabadán, Francisco José Belda Pérez, Blai Molina Calataud, Jaume Blai Santonja Espinós, Sergi Vañó Peidro, Vicente Beneyto, Jordi Reig Beneyto, Loreto Belda Perez i Francesc Nadal Canales.

A continuació detallaré alguns aspectes de les obres i autors/es que han participat als concerts.

En primer lloc diré que el total de peces interpretades per autors bocairentins ha estat 219, de les quals 145 foren primícies. Quant a la modalitat de les peces, van ser les següents: 109 pasdobles, 57 marxex mores, 49 marxex cristianes, 1 himne fester, 1 pas bocairentí, 1 fanfàrria mora i 1 pasdoble-marxa.

Els autors més interpretats han estat:

- Àngel Bernat Beneyto en 7 concerts 7 Pasdobles del seu repertori, i a més en 53 Concerts el seu Himne a Bocairent (el 1r Pasdoble va ser estrena).
- Miguel Aparicio Navarro amb 57 obres: 32 Pasdobles, 15 Marxex Mores, 9 Marxex Cristianes i 1 Himne Fester (25 Pasdobles, 9 Marxex Mores, 6 Marxex Cristianes i 1 Himne Fester van ser estrenes).
- Damián Molina Beneyto amb 40 obres: 10 Pasdobles, 14 Marxex Mores, 14 Marxex Cristianes, 1 Fanfàrria Mora i 1 Pasdoble-Marxa. (8 Pasdobles, 12 Marxex Mores, 10 Marxex Cristianes i 1 Pasdoble-Marxa són estrenes).
- Juan Calatayud Castelló amb 16 obres: 6 Pasdobles, 3 Marxex Mores, 4 Marxex Cristianes i 1 Pas Bocairentí. (4 Pasdobles, 3 Marxex Mores, 3 Marxex Cristianes i 1 Pas Bocairentí són estrenes).
- Antonio Calatayud Vañó amb 14 obres: 11 Pasdobles i 3 Marxex Mores, (7 Pasdobles i 3 Marxex Mores són estrenes).
- Hermenegildo Sempere amb 13 obres: 4 Pasdobles, 7 Marxex Mores, 2 Marxex Cristianes. (3 Pasdobles, 6 Marxex Mores i 2 Marxex Cristianes són estrenes).
- Francisco Belda Ferre amb 12 obres: 5 Pasdobles, 3 Marxex Mores i 4 Marxex Cristianes. (5 Pasdobles, 1a Marxa Mora i 2 Marxex Cristianes són estrenes).
- Vicente Enguix Vañó amb 6 obres: 3 Pasdobles, 2 Marxex Mores i 1 Marxa Cristiana (totes són estrenes).
- Jaume Blai Santonja Espinós amb 6 obres: 2 Pasdobles, 1 Marxa Mora i 3 Marxex Cristianes (1 Pasdoble i 1 Marxa Mora són estrenes).
- Fernando Cuello Pastor amb 5 Concerts: Las cinc vegades es va interpretar el mateix Pasdoble titulat "El Alemán".
- Manuel Cuello Sempere amb 5 obres: 3 Pasdobles i 2 Marxex Mores (2 Pasdobles i 1 Marxa Mora són estrenes).
- José Francisco Bernat Belda amb 4 obres: 3 Pasdobles i 1 Marxa Mora (les 4 són estrenes).
- Fernando Cantó Salinas amb 4 obres: 1 Pasdoble i 3 Marxex Cristianes (1 Marxa Cristiana va ser estrena).
- Manuel Jornet Serrano amb 3 obres: 1 Pasdoble i 2 Marxex Mores, (aquestes últimes amb el mateix títol "Bocairente en Fiestas").
- Javier Molina Calatayud amb 3 obres: 1 Pasdoble i 2 Marxex Cristianes (les tres són estrenes).
- Blai Molina Calatayud amb 3 obres: 1 Pasdoble i 2 Marxex Cristianes (les tres són estrenes).
- Manuel Cuello Pastor en 2 Concerts, amb el mateix Pasdoble "Doctor Pastor".
- Francisco José Belda Pérez amb 2 obres: 2 Pasdobles (les dues són estrenes).
- Loreto Belda Pérez amb 2 obres: 2 Pasdobles (les dues són estrenes).

- Sergi Vañó Peidro amb 2 obres: 2 Marxex Cristianes (les dues són estrenes).
- Mª Luz i Mª Pilar Vañó Bacete amb 2 obres: 1 Marxa Mora i 1 Marxa Cristiana (les dues són estrenes).
- Joaquín Belda Pastor amb 1 Pasdoble.
- Víctor Olcina Blasco amb 1 Pasdoble.
- Luis Cuello Pastor amb 1 Pasdoble.
- Felipe Belda Calatayud amb 1 Pasdoble.
- Mª Luz Vañó Bacete amb 1 Pasdoble (estrena).
- Toni Asensio Bellver amb 1 Marxa Mora (estrena).
- Juan Sanz Rabadán amb 1 Marxa Mora.
- Vicente Beneyto amb 1 Pasdoble.
- Jordi Reig Beneyto amb 1 Pasdoble (estrena).
- Francesc Nadal Canales amb 1 Marxa Mora (estrena).
- Fco. Belda Ferre i Fco. José Belda Pérez amb 1 Pasdoble.

Dintre dels 81 concerts, cal destacar els 11 **concursos de partitures**, als quals alguns autors bocairentins van obtenir premi. Són els següents:

- Miguel Aparicio Navarro va obtenir el 2n premi al 1r concurs de l'any 1988 amb el Pasdoble "Carmina", el 2n premi del concurs de l'any 1989 amb la Marxa Mora "Tino", el 2n premi a l'any 1990 amb la Marxa Cristiana "Capità baix l'arc". El 1r premi el va acabar aconseguint, per fi, a l'any 1992 amb la Marxa Mora "Oasis".
- Juan Calatayud Castelló va obtenir el 2n premi del 6é concurs a l'any 1993 amb la Marxa Cristiana "Castells de fusta" i en 2n premi a l'any 1995 amb la Marxa Mora "Moro músic".
- Jaume Blai Santonja Espinós va obtenir el 1r premi a l'any 2009 amb el Pasdoble "Bocairent 1984".

Crec sincerament que, després de donar una ullada a totes les dades que hem reflectit en aquestes pàgines, no podem fer més que felicitar a tots els autors i les autores locals per la riquesa del patrimoni musical que ens han deixat, que bé podríem anomenar la "MÚSICA FESTERA BOCAIRENTINA". Als que ja no estan entre nosaltres, gràcies per l'entusiasme que li van posar, i als joves d'ara que seguisquen creant música pròpia per a les nostres festes.

En definitiva, la música és una part molt important de la nostra cultura i ho hem dit en moltes ocasions: "Sense la participació dels nostres autors de música festera, aquesta festa no seria la mateixa".

Agustín Belda Sempere

(Seguidament els detallarem els noms dels autors amb el títol de les obres creades, la modalitat, el nº de concert en què van ser interpretades i l'any)

Nº CONCERT	AUTOR	TÍTOL	MODALITAT	ANY
4º	JOAQUIN BELDA PASTOR	SUSPIROS DE ESTUDIANTES	PASDOBLE	1974
4º	VICTOROLCINA	BOCAIRENT	PASDOBLE	1974
4º	LUIS CUELLO PASTOR	DOLORES	PASDOBLE	1974
4º	FERNANDO CUELLO PASTOR	EL ALEMÁN	PASDOBLE	1974
18º	FERNANDO CUELLO PASTOR	EL ALEMÁN	PASDOBLE	1986
33º	FERNANDO CUELLO PASTOR	EL ALEMÁN	PASDOBLE	1994
35º	FERNANDO CUELLO PASTOR	EL ALEMÁN	PASDOBLE	1995
47º	FERNANDO CUELLO PASTOR	EL ALEMÁN	PASDOBLE	2002
4º	MANUEL CUELLO PASTOR	DOCTOR PASTOR	PASDOBLE	1974
33º	MANUEL CUELLO PASTOR	DOCTOR PASTOR	PASDOBLE	1994
8º	ANGEL BERNAT BENEYTO	REMEMBRANZA*	PASDOBLE	1978
16º	ANGEL BERNAT BENEYTO	COSTAS	PASDOBLE	1985.P
22º	ANGEL BERNAT BENEYTO	PERALE	PASDOBLE	1988.P
33º	ANGEL BERNAT BENEYTO	REMEMBRANZA	PASDOBLE	1994
37º	ANGEL BERNAT BENEYTO	REMEMBRANZA	PASDOBLE	1996
58º	ANGEL BERNAT BENEYTO	OH PAZ	PASDOBLE	2008
58º	ANGEL BERNAT BENEYTO	PERALES	PASDOBLE	2008
7º	MANUEL CUELLO SEMPERE	EN BOCAIRENT CARCAIXENT*	PASDOBLE	1977
8º	MANUEL CUELLO SEMPERE	PAS ALS ESPANYOLETOS*	PASDOBLE	1978
19º	MANUEL CUELLO SEMPERE	LAMENTO ÁRABE*	MARXA MORA	1987
33º	MANUEL CUELLO SEMPERE	LAMENTO ÁRABE*	MARXA MORA	1994
58º	MANUEL CUELLO SEMPERE	PAS ALS ESPANYOLETOS	PASDOBLE	2008
4º	FELIPE BELDA CALATAYUD	UN RECUERDO	PAS DOBLE	1974
4º	ANTONIO CALATAYUD VAÑÓ	MÚSICS I FESTERS	MARXA MORA	1974
6º	ANTONIO CALATAYUD VAÑÓ	XIQUETA BOCAIRENTINA *	PASDOBLE	1976
7º	ANTONIO CALATAYUD VAÑÓ	BOCAIRENT *	PASDOBLE	1977
8º	ANTONIO CALATAYUD VAÑÓ	ON NAIX EL CLARIANO *	MARXA MORA	1978
9º	ANTONIO CALATAYUD VAÑÓ	DELS VILARS AL RIBERET *	PASDOBLE	1979
11º	ANTONIO CALATAYUD VAÑÓ	FESTA NOSTRA *	PASDOBLE	1981
12º	ANTONIO CALATAYUD VAÑÓ	CALATAYUD CASTELLÓ *	PASDOBLE	1982
14º	ANTONIO CALATAYUD VAÑÓ	CALATAYUD CASTELLÓ	PASDOBLE	1984
15º	ANTONIO CALATAYUD VAÑÓ	ANEM ANANT *	PASDOBLE	1985
17º	ANTONIO CALATAYUD VAÑÓ	NANETS *	PASDOBLE	1986
33º	ANTONIO CALATAYUD VAÑÓ	ESTUDIANTE PINTURERO	PASDOBLE	1994
40º	ANTONIO CALATAYUD VAÑÓ	ON NAIX EL CLARIANO	MARXA MORA	1998
42º	ANTONIO CALATAYUD VAÑÓ	ESTUDIANTE PINTURERO	PASDOBLE	1999
67º	ANTONIO CALATAYUD VAÑÓ	DELS VILARS AL RIBERET	PASDOBLE	2012
4º	MANUEL JORNET SERRANO	BOCAIRENTE EN FIESTAS	MARXA MORA	1974
50º	MANUEL JORNET SERRANO	BOCAIRENTE EN FIESTAS	MARXA MORA	1960
77º	MANUEL JORNET SERRANO	PEPE JUAN	PASDOBLE	2017.P
1º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	AGUS	MARXA MORA	1970
4º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	AGUS	MARXA MORA	1974
5º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	MOROS VELS BOCAIRENTINS *	MARXA MORA	1975
6º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	50 ANYS DE CIRI *	PASDOBLE	1976
7º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	ILUSIÓ D'UN FESTER *	PASDOBLE	1977
11º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	DESEOS DE PAZ *	PASDOBLE	1981
12º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	CHURRITA *	PASDOBLE	1982
14º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	BANDERA Y BANDERIN *	PASDOBLE	1984

Nº CONCERT	AUTOR	TÍTOL	MODALITAT	ANY
14º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	FESTA MORA *	MARXA MORA	1984
14º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	LA PUBLICACIÓ	PASDOBLE	1984
15º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	AL MEU NÉT *	PASDOBLE	1985
15º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	NIT DE CAIXES *	MARXA MORA	1985
16º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	PEÑA ESPLÁ	PASDOBLE	1985.P
17º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	CAPITÀ MARROQUÍ 1986 *	MARXA MORA	1986
18º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	ILUSIÓ D'UN FESTER	PASDOBLE	1986.P
18º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	EL PANELLET *	PASDOBLE	1986.P
19º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	CAPITÁ BLAI *	PASDOBLE	1987
19º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	ELADIO *	MARXA MORA	1987
20º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	DE FESTA EN BOCAIRENT *	PASDOBLE	1987.P
21º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	RAFMO *	PASDOBLE	1988
22º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	CARMINA **	PASDOBLE	1988.P
23º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	CARMINA **	PASDOBLE	1989
23º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	EL TIO QUICO *	PASDOBLE	1989
24º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	TINO **	MARXA MORA	1989.P
25º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	RIOS 90	PASDOBLE	1990
25º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	JOAQUIN VAÑÓ CASTELLÓ	PASDOBLE	1990
26º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	CAPITÀ BAIX L'ARC	MARXA CRISTIANA	1990.P
26º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	DESFILE CRISTIÀ *	MARXA CRISTIANA	1990.P
27º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	SERRANO BODÍ *	PASDOBLE	1991
28º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	MUJER FESTERA *	PASDOBLE	1991.P
28º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	BRISA FESTERA *	PASDOBLE	1991.P
29º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	LUSHER *	MARXA CRISTIANA	1992
30º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	OASIS **	MARXA MORA	1992.P
31º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	CHELA *	PASDOBLE	1993
31º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	OASIS **	MARXA MORA	1993
32º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	DESFILEM *	MARXA CRISTIANA	1993.P
32º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	EL 2 DEL 2 *	MARXA CRISTIANA	1993.P
33º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	CARVI	PASDOBLE	1994
33º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	AGUS	MARXA MORA	1994
34º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	HIMNE FESTER *	HIMNE	1994.P
35º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	VICENTE Cerdá "EL PINTORET"	PASDOBLE	1995
37º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	BON AMIC	MARXA CRISTIANA	1996
38º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	ALS ESTUDIANTS *	PASDOBLE	1997
47º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	TINO	MARXA MORA	2002
47º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	ESTUDIANTES 202 *	PASDOBLE	2002
46º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	LUSHERNA	MARXA CRISTIANA	2002.P
50º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	AIRES DE BOCAIRENT *	PASDOBLE	2003.P
50º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	BENJA *	MARXA MORA	2003.P
50º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	MIGUEL EL TENOR *	PASDOBLE	2003.P
50º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	LUSHERNA	MARXA CRISTIANA	2003.P
50º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	VIVA BOCAIRENT	PASDOBLE	2003.P
52º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	EL TIO QUICO	PASDOBLE	2005
56º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	CULLERA I TENEDOR	PASDOBLE	2007
56º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	AGUS	MARXA MORA	2007
60º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	JOSÉ CANTÓ	PASDOBLE	2009
64º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	CAPITÀ MARROQUÍ 1986	MARXA MORA	2011

Nº CONCERT	AUTOR	TÍTOL	MODALITAT	ANY
66º	MIGUEL APARICIO NAVARRO	VIVIDO	MARXA CRISTIANA	2012
17º	JUAN CALATAJUD CASTELLÓ	FEBRER *	PASDOBLE	1986
19º	JUAN CALATAJUD CASTELLÓ	9 D'ABRIL	PASDOBLE	1987
32º	JUAN CALATAJUD CASTELLÓ	CASTELL DE FUSTA **	MARXA CRISTIANA	1993.P
33º	JUAN CALATAJUD CASTELLÓ	FEBRER *	PASDOBLE	1994
36º	JUAN CALATAJUD CASTELLÓ	MORO MÚSIC *	MARXA MORA	1995.P
38º	JUAN CALATAJUD CASTELLÓ	TERESA VAÑÓ "LA TRENCA" *	PASDOBLE	1997
40º	JUAN CALATAJUD CASTELLÓ	CAPITÀ 98 *	PASDOBLE	1998
43º	JUAN CALATAJUD CASTELLÓ	CINQUENTENARI *	MARXA CRISTIANA	2000
43º	JUAN CALATAJUD CASTELLÓ	MARIANO PANADER *	MARXA MORA	2000
52º	JUAN CALATAJUD CASTELLÓ	LAIA	MARXA CRISTIANA	2005
64º	JUAN CALATAJUD CASTELLÓ	PEPET	MARXA CRISTIANA	2011
72º	JUAN CALATAJUD CASTELLÓ	LOURDES PALAO *	MARXA CRISTIANA	2015
76º	JUAN CALATAJUD CASTELLÓ	FEBRER *	PASDOBLE	2017.P
78º	JUAN CALATAJUD CASTELLÓ	CULLEROT I ESPOLSADOR *	PAS BOCAIRENTÍ	2018
80º	JUAN CALATAJUD CASTELLÓ	TERESA *	MARXA CRISTIANA	2019
38º	VICENTE ENGUIX VAÑÓ	FCO. COLOMER "PICORES" *	PASDOBLE	1997
40º	VICENTE ENGUIX VAÑÓ	MARIOLA *	MARXA CRISTIANA	1998
52º	VICENTE ENGUIX VAÑÓ	PRIMOROSA *	PASDOBLE	2005
66º	VICENTE ENGUIX VAÑÓ	JOSÉ VICENTE ALBERO *	PASDOBLE	2012
72º	VICENTE ENGUIX VAÑÓ	L'ALPADULL *	MARXA MORA	2015
74º	VICENTE ENGUIX VAÑÓ	EDUARDO "OLIVETA" *	MARXA MORA	2016
4º	FRANCISCO BELDA FERRE	EL PRIMER INTENT *	PASDOBLE	1974
12º	FRANCISCO BELDA FERRE	A LORETO *	PASDOBLE	1982
14º	FRANCISCO BELDA FERRE	UN XICOTET FESTER	PASDOBLE	1984
15º	FRANCISCO BELDA FERRE	ASUMBO *	PASDOBLE	1985
17º	FRANCISCO BELDA FERRE	A MIGUEL *	MARXA CRISTIANA	1986
21º	FRANCISCO BELDA FERRE	ADREUC *	MARXA CRISTIANA	1988
33º	FRANCISCO BELDA FERRE	A MIGUEL	MARXA CRISTIANA	1994
43º	FRANCISCO BELDA FERRE	EL BORRELLONET *	PAS DOBLE	2000
43º	FRANCISCO BELDA FERRE	A MIGUEL	MARXA CRISTIANA	2000
51º	FRANCISCO BELDA FERRE	ALM-ABB *	MARXA MORA	2004
59º	FRANCISCO BELDA FERRE	ISAAC *	MARXA MORA	2008
64º	FRANCISCO BELDA FERRE	ISAAC	MARXA MORA	2011
14º	HERMENEGILDO SEMPERE	PER A QUE NO T'ENFADES	PASDOBLE	1984
15º	HERMENEGILDO SEMPERE	BUFA'T, PERO CALLA *	PASDOBLE	1985
17º	HERMENEGILDO SEMPERE	EL VITE *	MARXA MORA	1986
31º	HERMENEGILDO SEMPERE	UN CAPITÀ AMIC *	MARXA MORA	1993
33º	HERMENEGILDO SEMPERE	UN CAPITÀ AMIC *	MARXA MORA	1994
38º	HERMENEGILDO SEMPERE	ISABEL PIEDRA	MARXA MORA	1997
43º	HERMENEGILDO SEMPERE	Mª CARMEN *	MARXA CRISTIANA	2000
47º	HERMENEGILDO SEMPERE	JOSÉ SANCHIS *	MARXA CRISTIANA	2002
49º	HERMENEGILDO SEMPERE	PEP SANCHIS *	PASDOBLE	2003
51º	HERMENEGILDO SEMPERE	MARROC EUSEBIO *	MARXA MORA	2004
52º	HERMENEGILDO SEMPERE	SAMBRA *	MARXA MORA	2005
74º	HERMENEGILDO SEMPERE	PEP SANCHIS	PASDOBLE	2016
74º	HERMENEGILDO SEMPERE	JUANCAR *	MARXA MORA	2016
17º	DAMIAN MOLINA BENEYTO	MOLINA BENEYTO *	PASDOBLE	1986

Nº CONCERT	AUTOR	TÍTOL	MODALITAT	ANY
19º	DAMIAN MOLINA BENEYTO	ECALI *	PASDOBLE	1987
20º	DAMIAN MOLINA BENEYTO	VILA FESTERA *	MARXA MORA	1987.P
21º	DAMIAN MOLINA BENEYTO	Mª AMPARO *	PASDOBLE	1988
23º	DAMIAN MOLINA BENEYTO	CAPITÁ MARROCS 82-89 *	MARXA MORA	1989
27º	DAMIAN MOLINA BENEYTO	ECMAS *	MARXA CRISTIANA	1991
29º	DAMIAN MOLINA BENEYTO	LARRY *	PASDOBLE	1992
31º	DAMIAN MOLINA BENEYTO	JOSEP *	MARXA CRISTIANA	1993
33º	DAMIAN MOLINA BENEYTO	MARQUITOS	PASDOBLE	1994
36º	DAMIAN MOLINA BENEYTO	PEL TEU AVI *	MARXA CRISTIANA	1995.P
37º	DAMIAN MOLINA BENEYTO	PACO EL TROMPA *	PASDOBLE	1996
38º	DAMIAN MOLINA BENEYTO	MAGERNA *	MARXA MORA	1997.P
40º	DAMIAN MOLINA BENEYTO	COR-JUVA-RAM *	MARXA MORA	1998
41º	DAMIAN MOLINA BENEYTO	MARMOTES *	MARXA CRISTIANA	1999
42º	DAMIAN MOLINA BENEYTO	LESLE *	PASDOBLE	1999.P
43º	DAMIAN MOLINA BENEYTO	MIGUEL CALITA *	MARXA MORA	2000
45º	DAMIAN MOLINA BENEYTO	MARVA *	PASDOBLE	2001
47º	DAMIAN MOLINA BENEYTO	JAVI PASCUAL *	MARXA MORA	2002
49º	DAMIAN MOLINA BENEYTO	CENT ANYS D'ESPANYOLETOS *	PASDOBLE	2003
49º	DAMIAN MOLINA BENEYTO	ALMORAVIDES DE VILLENA *	MARXA MORA	2003
52º	DAMIAN MOLINA BENEYTO	LLUITADOR *	MARXA CRISTIANA	2005
54º	DAMIAN MOLINA BENEYTO	AD-BEN *	MARXA MORA	2006
55º	DAMIAN MOLINA BENEYTO	AD-BEN	MARXA MORA	2006.P
56º	DAMIAN MOLINA BENEYTO	MOSQUETER DEL ALBORET *	PASDOBLE- MARXA	2007
56º	DAMIAN MOLINA BENEYTO	IGNACIO, CAPITÁ ZUAU *	MARXA CRISTIANA	2007
58º	DAMIAN MOLINA BENEYTO	TEREIVAJ *	MARXA MORA	2008
60º	DAMIAN MOLINA BENEYTO	ANTONIUS *	MARXA CRISTIANA	2009
60º	DAMIAN MOLINA BENEYTO	SARGENTO MAJOR *	MARXA MORA	2009
62º	DAMIAN MOLINA BENEYTO	AVANTPASATS MARINOS	MARXA MORA	2010
63º	DAMIAN MOLINA BENEYTO	XAVI PASCUAL	FANFARRIA CRISTIANA	2010.P
64º	DAMIAN MOLINA BENEYTO	BEKIR-MARIOLA *	MARXA CRISTIANA	2011
68º	DAMIAN MOLINA BENEYTO	RAFA CAPITÁ *	MARXA CRISTIANA	2013
72º	DAMIAN MOLINA BENEYTO	ALOIRAM *	MARXA CRISTIANA	2015
73º	DAMIAN MOLINA BENEYTO	PEPE EL ROIG	PASDOBLE	2015.P
76º	DAMIAN MOLINA BENEYTO	AL-PEDRO "TOTO"	MARXA MORA	2017
77º	DAMIAN MOLINA BENEYTO	ALMOGAVAR	MARXA CRISTIANA	2017.P
78º	DAMIAN MOLINA BENEYTO	LLUITADOR	MARXA CRISTIANA	2018
78º	DAMIAN MOLINA BENEYTO	SANTI CAPITÁ *	MARXA MORA	2018
80º	DAMIAN MOLINA BENEYTO	ALÉTHEIA	MARXA CRISTIANA	2019
17º	JOSÉ FCO. BERNAT BELDA	BERNAT *	PASDOBLE	1986
49º	JOSÉ FCO. BERNAT BELDA	MARIA BELDA *	PASDOBLE	2003
66º	JOSÉ FCO. BERNAT BELDA	PACO EL VENTERO *	PASDOBLE	2012
68º	JOSÉ FCO. BERNAT BELDA	ADELAIDA *	MARXA MORA	2013
41º	Mª LUZ I Mª PILAR VAÑÓ BACETE	PEDRO BACETE TOT UN MARROC*	MARXA MORA	1999
66º	Mª LUZ I Mª PILAR VAÑÓ BACETE	TRINI I EL MORENO *	MARXA CRISTIANA	2012
51º	Mª LUZ VAÑÓ BACETE	PEDRO BERNAT "EL PICAPEDRER"*	PASDOBLE	2004
43º	JAVIER MOLINA CALATAYUD	COLODRILLO CAPITÀ *	MARXA CRISTIANA	2000
64º	JAVIER MOLINA CALATAYUD	XELO *	MARXA CRISTIANA	2011
66º	JAVIER MOLINA CALATAYUD	ANTIGUA ESPANYOLA	PASDOBLE	2012

Nº CONCERT	AUTOR	TÍTOL	MODALITAT	ANY
46º	FERNANDO CANTÓ SALINAS	AQUELLS DIES	MARXA CRISTIANA	2001.P
58º	FERNANDO CANTÓ SALINAS	ALS SUAVOS *	MARXA CRISTIANA	2008
75º	FERNANDO CANTÓ SALINAS	REKINA	PASDOBLE	2016.P
75º	FERNANDO CANTÓ SALINAS	CARMESINA	MARXA CRISTIANA	2016.P
46º	JUAN SANZ RABADÁN	DE LLUNI I LLUNA	MARXA MORA	2001.P
49º	FCO. JOSÉ BELDA PÉREZ	MARILUT (LA 1ª DE L'ESTUDIANTINA)*	PASDOBLE	2003
70º	FCO. JOSÉ BELDA PÉREZ	PEPE REIG *	PASDOBLE	2014
51º	BLAI MOLINA CALATAYUD	CAMETO I PERIGUELL *	MARXA CRISTIANA	2004
54º	BLAI MOLINA CALATAYUD	TIO JUAN *	MARXA CRISTIANA	2006
64º	BLAI MOLINA CALATAYUD	DE CAPETA I POLAINA *	PASDOBLE	2011
68º	TONI ASENSIO BELLVER	AL-BEKIR *	MARXA MORA	2013
61º	JAUME BLAI SANTONJA ESPINÓS	BOCAIRENT 1984 (*)	PASDOBLE	2009.P
62º	JAUME BLAI SANTONJA ESPINÓS	BOCAIRENT 1984	PASDOBLE	2010
67º	JAUME BLAI SANTONJA ESPINÓS	ALFREDO CAPITÁ	MARXA CRISTIANA	2012.P
69º	JAUME BLAI SANTONJA ESPINÓS	NADERS	MARXA MORA	2013.P
79º	JAUME BLAI SANTONJA ESPINÓS	ALS XAVALS	MARXA CRISTIANA	2018.P
80º	JAUME BLAI SANTONJA ESPINÓS	JAIME "PEÑA"	MARXA CRISTIANA	2019
70º	SERGI VAÑÓ PEIDRO	MOSQUET I FOMDA *	MARXA CRISTIANA	2014
76º	SERGI VAÑÓ PEIDRO	AMPARO *	MARXA CRISTIANA	2017
51º	VICENTE BENEYTO	XELO *	PASDOBLE	2004
54º	JORDI REIG BENEYTO	XELO "LA PEQUEÑA" *	PASDOBLE	2006
72º	LORETO BELDA PÉREZ	ROSA, ROSAE *	PASDOBLE	2015
78º	LORETO BELDA PÉREZ	JULGAE *	PASDOBLE	2018
72º	FRANCES NADAL CANALES	ESTHER *	MARXA MORA	2015
77º	FCO. BELDA FERRE-FCO. BELDA PÉREZ	INES PERALTA	PASDOBLE	2017.P

Els títols marcats amb * són estrenes

En l'apartat dels anys els títols marcats amb una P vol dir Concert del "Panellet", a la Plaça de Bous.

El títol BOCAIRENT 1984 marcat amb (*) és primer premi del Concurs de Pasdobles.

** Són títols premiats al Concurs Vila de Bocairent:

- El títol CARMINA dels concerts núm. 22 i 23, és segon premi del 1r Concurs Vila de Bocairent.
- El títol TINO del concert núm. 24, és segon premi del 2n Concurs Vila de Bocairent.
- El títol CAPITÀ BAIX L'ARC del concert núm. 26 és segon premi del 3r Concurs Vila de Bocairent
- El títol OASIS del concert núm. 31, és primer premi del 4t Concurs Vila de Bocairent.
- El títol CASTELL DE FUSTA del concert núm. 32, és segon premi del 6é Concurs Vila de Bocairent.
- El títol MORO MÚSIC del concert núm. 36, és segon premi del 8é Concurs Vila de Bocairent.

Boato Capitania Terç de Suavos

TERÇOS, COMPANYIES I SOLDADESCA

De la mateixa forma que el meu germà Ignacio va dedicar la seua capitania de 2007 a aprofundir en el terme "Suavos" reproduint diferents vestits de la història dels zuavos, la meua intenció és parlar del concepte "Terç". Descobrir l'estreta relació entre els terços, les companyies i les filaes, em va convèncer per a tematitzar el boato de la capitania i escriure este article. Comencem pel principi.

1. Què és un Terç?

Es creen aproximadament al 1530, en temps de Carlos V, per reorganitzar les companyies d'infanteria a Itàlia en tres terços: Ducat de Milà, Regne de Nàpols i Regne de Sicília, cadascun amb el seu Maestre de Camp. Fou la primera unitat amb armes combinades formada per voluntaris professionals, ni per mercenaris ni poble forçat.

Es van convertir en les unitats d'infanteria més efectives i temudes d'Europa fins a la seua desaparició a finals del s.XVII. Cada terç estava format per tres mil soldats en diverses companyies d'arcabussers, mosqueters i piquers.

Companyia de Soldats:

Francisco Gómez de Sandoval y Rojas, Duc de Lerma i V Marqués de Dénia, promou a finals del s.XVI, amb el vistiplau del rei Felip III, la creació de la *Milicia Efectiva del Reina de Valencia* a causa de l'augment del bandolerisme i el potencial perill de la comunitat morisca.

Es creen companyies de soldats a 216 poblacions formades per 10.000 voluntaris agrupats en 10 terços. Estes companyies són milícies locals, és a dir, formades per gent del poble. Bocairrent forma part de la d'Alcoi. Segons el reglament, la Vila estava obligada a tindre 100 soldats, és a dir, una companyia, amb 30 piquers, 45 arcabussers i 25 mosqueters, que, com es veu, responia a l'estructura d'un terç. En 1692 passà a formar part del Terç d'Ontinyent. Pot ser siga esta la raó per la qual Bocairrent forme part de la província de València i no de la d'Alacant.

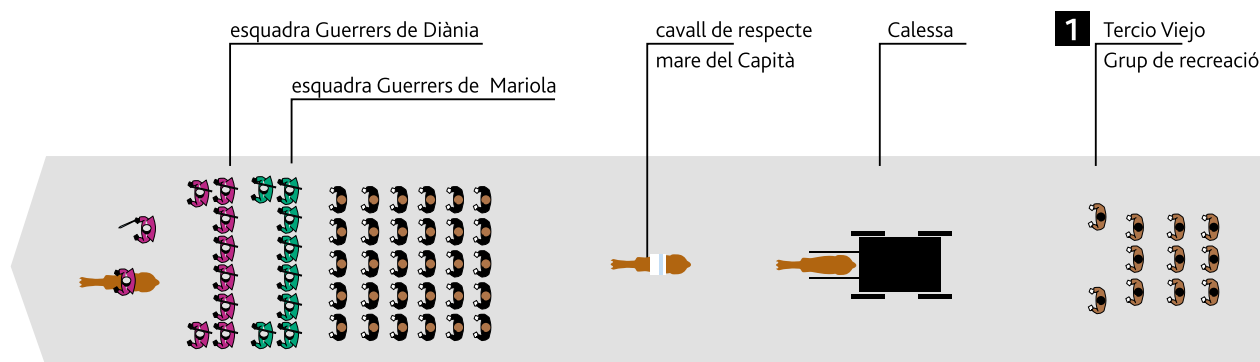

Soldats d'un Terç: mosqueter, arcabusser i piquer. "Historia orgánica de las armas de Infantería y Caballería Españolas, Serafín María de Sotto.

Castell de Dénia durant l'expulsió dels moriscos, 1609. Vicent Mestre.

Estructura boato Capitania 2020 (1a part)

2. De companyia de soldats a companyies de festers.

La Soldadesca.

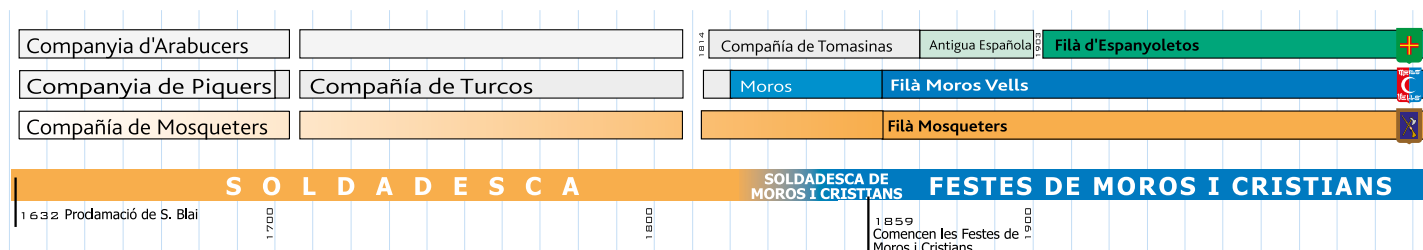
Amb el temps, les companyies de soldats derivarien en companyia de festers. Durant la processó al Patró, abans dels Moros i Cristians (1859), els soldats disparaven salves amb les seues armes (arcabussos i mosquets) en honor a Sant Blai, és el que anomenem festes de la Soldadesca.

La Soldadesca és la participació de l'element militar a la Festa: revista i desfilada disparant salves quan els visitava el Mestre de Camp o el dia del Patró. Este acte també és conegut en altres poblacions com "alardos". Les companyies de festers evolucionarien a les diferents filaes com es mostra al següent gràfic:

Festes 2019. Foto: Miguel Ángel Ferre.

Evolució: companyia de festers a filaes.

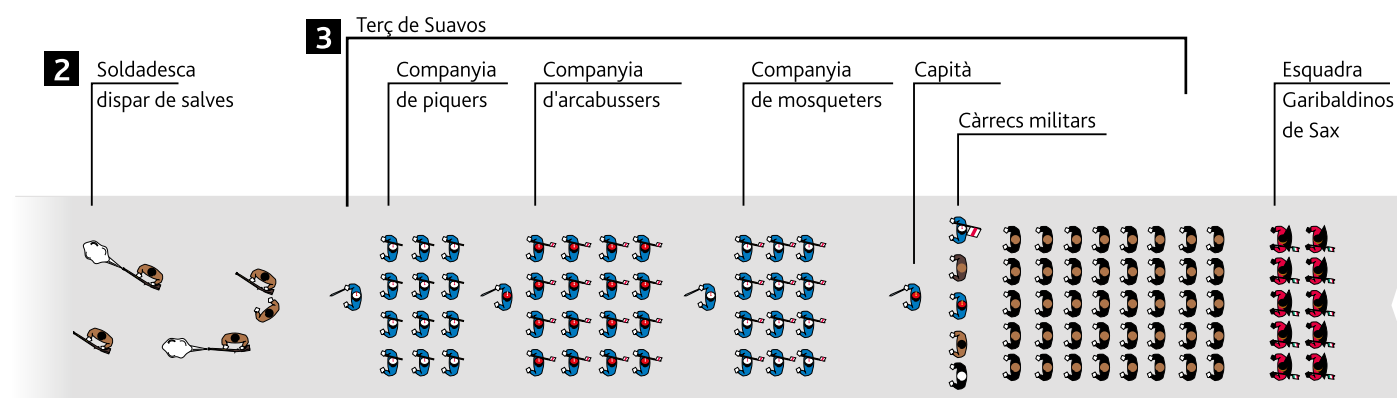
El terme "Terç" a la Filà.

Desconeixem en quin moment de la història de la Filà començà a aparèixer, però tenim dos dades que ens donen una pista, i al mateix temps ens desconcerten encara més. L'objecte on primer apareix és al banderí més antic que conservem a la Filà, el de 1921, on es pot llegir: *Tercio de Zuavos*. En canvi, el terme "Tercio" apareix al programa de festes, a la secció de Capitans, per primera vegada al 1985, i al 1980 a la secció "Rincón del ausente". Com podem observar, existeix una diferència de 60 anys entre el banderí i el programa de festes.

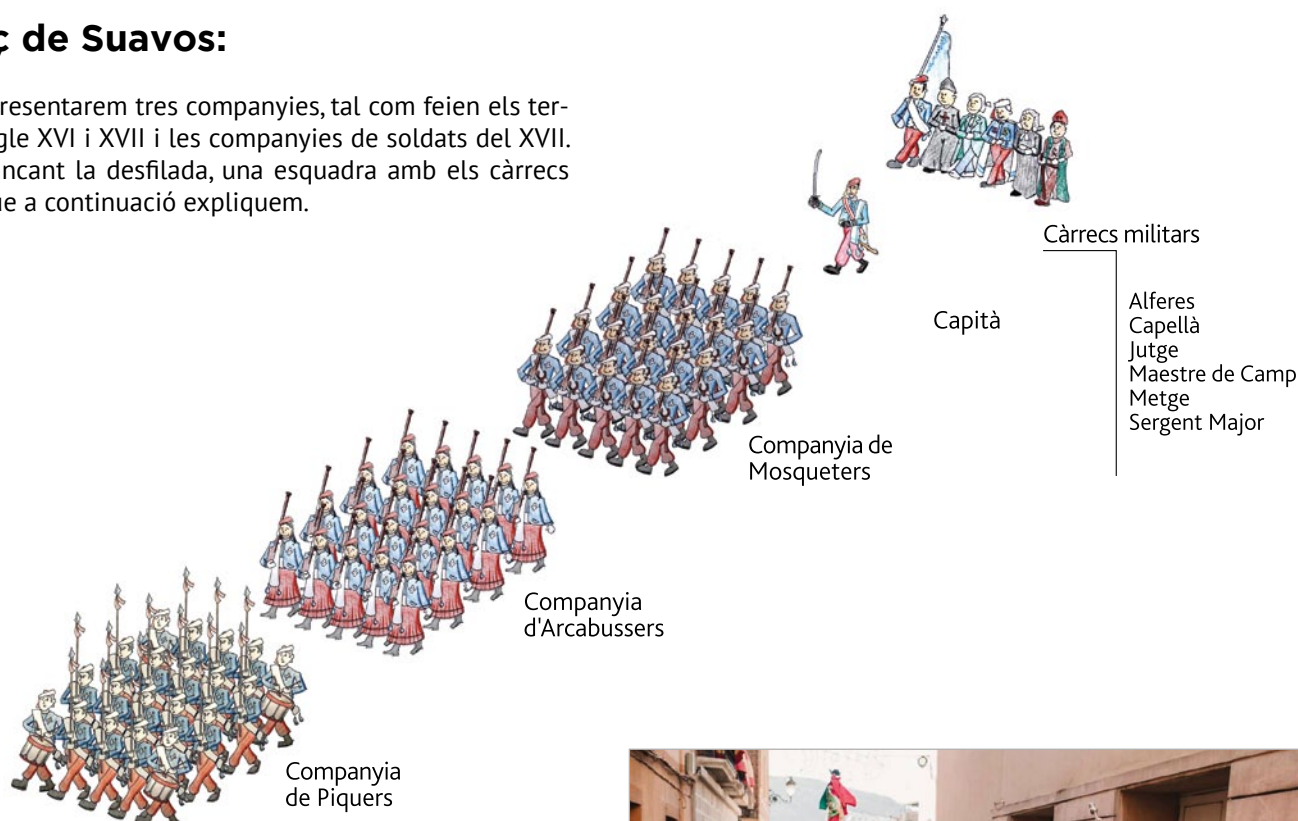
Bandería de 1921. Foto: Zuavos del mundo.

Estructura boato Capitania 2020 (2a part)

3. Terç de Suavos:

Al boato presentarem tres companyies, tal com feien els terços del segle XVI i XVII i les companyies de soldats del XVII. Darrere, tancant la desfilada, una esquadra amb els càrrecs militars que a continuació expliquem.

Càrrecs militars:

- Capità: Autoritat en accions bèl·liques i al servei del rei. L'acompanya el patge de rodella (escut).
- Alferes: Portar en el combat i defensar amb la seua vida la bandera de la Companyia. Encara hi ha quatre alferes que porten la bandera, estos són espanyoletos, granaders, moros vells i mosqueters i ho fan durant la disparada del dia de Moros i Cristians.
- Capellà: Es movia desarmat per la batalla donant els últims auxilis als agonitzants.
- Maestre de Camp: Es triava entre els capitans de major fama i experiència. Manava del terç i de la seua companyia. De tant en tant el Maestre de Camp visitava les companyies per passar revista, el que s'anomenava "fer la mostra". Potser, la revista dels capitans majors que es fa en acabar l'Entrada siga una reminiscència del que feia el Maestre de Camp.
- jutge: S'encarregava dels processos judicials interns del Terç i del testament dels soldats.
- Metge: Un metge professional ajudat d'un cirurgià i del barber que exercia també d'infermer.
- Sergent Major: Impartia les ordres, com formar, on allotjar-se. Ordres essencials per al correcte funcionament.

Alferes del bàndol cristià amb l'ambaixador.
Festes 2019. Foto: Andrea Alonso.

Alferes del bàndol moro amb l'ambaixador.
Festes 2019. Foto: Juanjo Alcaide.

Luis Silvestre Borrego

Capità Filà Terç de Suavos 2020

Bibliografia:

- *Tercios de España*, la infantería legendaria. Fernando Martínez Laínez y José María Sanchez de Toca.
- *Bocairente, Fiestas a San Blas Obispo y Mártir. Soldadesca, Moros y Cristianos*. Francisco Vañó Silvestre, pbro.
- *La Milicia Efectiva del Reino de Valencia a lo largo del siglo XVII*, Ma Josefa Sempere Doménech, Cronista oficial de Bocairent.
- Podcast *Memorias de un tambor*, de José Carles G., capítol 55. *Los Tercios*, amb Hugo Cañete.

ELS MOROS I CRISTIANS EN UN LLIBRE DE CARMEN MUÑOZ RENEDO

La Representación de “Moros y Cristianos” de Zújar (Granada)

Editat pel “Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Instituto MIGUEL DE CERVANTES, Departamento de Dialectología i Tradiciones”, el 1972 arriba al mercat este estudi de Carmen Muñoz Renedo, amb el subtítol de “Cautiverio y Rescate de N.ª S.ª de la Cabeza de Zújar”.

Dos-centes pàgines en les quals la Sra. Muñoz estudia, en general, la Festa de Moros i Cristians i molt en particular la que se celebra a Zújar al voltant de la veneradíssima N.ª S.ª de la Cabeza.

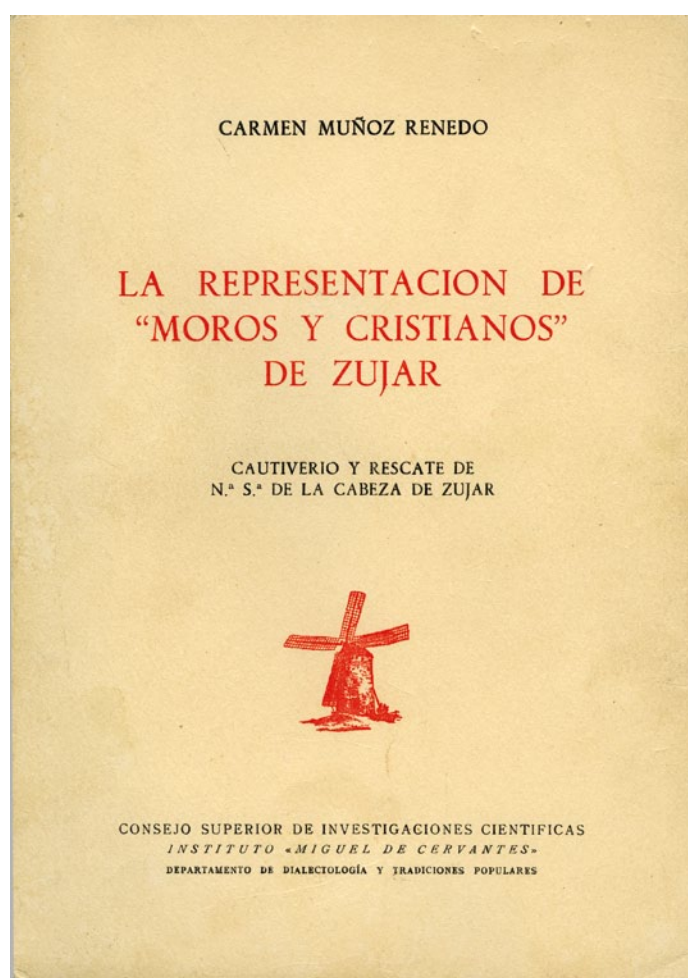
Per fer-nos una idea del contingut del llibre reproduïm el “Índice General” del mateix. A l'estudi, com anirem constatant, se li dona molta importància a la literatura de l'anomenat teatre religiós o drama religiós, que l'autora divideix en:

- A) Les Festes de Moros i Cristians, amb quatre o sis actes literaris (dos ambaixades serioses, dos ambaixades satíriques, Contrabando i Embaixà de la Risa, i un tancament o colofó que és la “Conversión del Moro”, més conegut a Bocairent com el “Despojo”.
- B) Representacions “en llengua catalana”: Els Pastorets, La Passió (ací estaria el nostre “Pas de l'Hort”) i El Misteri d'Elx.

“Estas fiestas de Moros y Cristianos son una especial amalgama de Juego, Festejo y Drama” que se celebra en un àrea molt àmplia geogràficament parlant i que va de Màlaga fins a Castelló, des d'on entra fins Aragó, on es perd el text de les Ambaixades i s'ha mantingut com a “Dance” de Moros i Cristians. Per tant, el llibre parla de tres àrees geogràfiques, “levantina”, “andaluza” i “aragonesa”, totes tres influïdes, primer per moriscos i més tard per pirates berberiscos.

“Actualmente (1972) el centro de la fiesta de Moros y Cristianos, en la región levantina es la provincia de Alicante, ya por el número de pueblos que celebran estas fiestas, ya por la suntuosidad, con que se hacen, siendo las de Alcoy las de más renombre, hasta el punto que estas fiestas de Moros y Cristianos, fuera de las regiones dichas, solo se conocen las de esta ciudad”. La darrera asseveració pot ser ha canviat del 1972, any d'edició del llibre, fins a l'actualitat.

Pels detalls que sobre els Moros i Cristians apareixen al llibre es dedueix que per a escriure'l, l'autora es va documentar suficientment i encertadament.

“En Levante suele alzarse en la plaza del pueblo un castillo de madera que será sucesivamente conquistado por el bando moro y el cristiano, y entorno al cual tiene lugar la parte recitada de la representación. Ésta consiste esencialmente en lo que en la región llaman “embajadas”, composiciones dramáticas en versos consonantes o asonantes, en castellano...”. L'autora avisa que l'Olleria, era, en 1972, una excepció, puix tenia Ambaixades en valencià. La situació lingüística no ha canviat molt.

Continua dient el llibre:

“Notas características de los moros y cristianos;

1.- La fuerte raigambre popular. Las hace todo el pueblo, la mayoría se sabe “los papeles”. Se hacen al aire libre, teniendo por escenario el mismo pueblo, con su típico paisaje.

2.- La religiosidad. Se hacen para honrar al Santo Patrono de la localidad. Y tienen como finalidad la idea misionera de la conversión de los infieles.” (Pot ser açò ha canviat).

3.- Aspecto guerrero. Como en su origen, se lucha por conseguir el castillo. Se gastan cantidades enormes de pólvora. En Alcoy se disparan (1972) 700.000 tiros en un solo día. (No cal dir que la quantitat de detonacions li la facilitaria algun alcoià).

4.- Ausencia de sentimiento amoroso, pues en muy pocas representaciones figuran mujeres (és lògic ja que estem parlant de textos d'ambaixades, contrabands i/o “despojos”) y cuando lo hacen, son madrinas o abanderadas [...] solamente para dar espectacularidad a los desfiles”. (vull creure que en aquest aspecte sí que hem millorat. El que està clar és que fa quasi cinquanta anys l'autora ja se n'adona d'un cert masclisme implícit als càrrecs que li donen a la dona, com diu la mateixa autora: “para dar espectacularidad a los desfiles”).

I, a més a més, la sra. Muñoz Renedo destaca la vistositat dels vestits, la “planta” dels cavalls, les bandes i les peces de música que ja s'havien fet el 1972, especialment per a marcar el pas “tradicionalmente marcial y vivo para los cristianos y cadencioso y lento para los moros”.

Però “La fase más lúcida de las fiestas levantinas (Les Festes o Moros i Cristians per a nosaltres) y la que más claramente acusa la nota regional (l'anterior frase no l'entenc) es el desfile de las “filades” –comparsas– de ambos bandos, que recibe el nombre de “Entrada de Moros y Cristianos”. Es un verdadero despliegue de lujo y fantasía, la creación colectiva de un pueblo rico y dotado de gran expresividad plástica”. Aquesta darrera frase recorda l'article que sobre antropologia de la Festa va publicar Rafael Pérez Cabanes el 1997, i en el qual citava a Unamuno dient: “levantins sou com xiquets, vos ofega l'estètica...”. I la Sra Muñoz parla poc dels vestits o dels orígens de les filaes, per això tornem a l'escrit de Pérez Cabanes on s'estudia el progrés o deriva dels gremis en filaes dels Moros i Cristians i de com les filaes tindran vestits que solemnitzen el seu origen i mantenen maneres identificadores, com la marcialitat del Suavo, el vol lleuger de l'Estudiant o la lànguida parsimònia del Moro Vell.

Finalitza aquest primer capítol del llibre reivindicant que els Moros i Cristians del que ella diu Levante són alguna cosa més que folklore:

“Es un espectáculo completo que bien puede figurar no solo como de lo más típico de nuestro folclore, sino que tiene derecho a ocupar un puesto en la Historia de la Literatura, ya que ha conservado, aunque evolucionados, los escasos restos de aquellas representaciones populares épico-religiosas de los siglos XVI, XVII y XVIII, que prueba una vez más, una ley literaria española más amplia: La constante tendencia de nuestra literatura, desde la Edad Media hasta finales del Siglo de Oro, principalmente, al anonimato, a la reelaboración de elementos, a la refundición.”

I seguint l'antropologia de la Festa segons Pérez Cabanes, diem que una de les constants de la nostra festa és la confusió

INDICE GENERAL		PÁGINA
BIBLIOGRAFÍA	...	VII
CAPÍTULO I: LAS FIESTAS DE «MOROS Y CRISTIANOS»	...	3
Su origen y evolución	...	11
Notas características y relación de poblaciones que celebran estas fiestas	...	20
CAPÍTULO II: ESTUDIO CRÍTICO Y FUENTES LITERARIAS DEL «CAUTIVERIO Y RESCATE» DE NTRA. SRA. DE LA CABEZA DE ZÚJAR	...	29
CAPÍTULO III: ESTUDIO DEL «CAUTIVERIO Y RESCATE», COMPARANDO VARIAS COPIAS MANUSCRITAS CON EL TEXTO IMPRESO	...	45
a) Interpolaciones, corrupciones y variantes	...	50
b) Métrica	...	64
CAPÍTULO IV: TEXTO DE LA REPRESENTACION DE «MOROS Y CRISTIANOS»: CAUTIVERIO Y RESCATE DE NUESTRA SEÑORA DE LA CABEZA DE ZÚJAR	...	67
Cautiverio	...	71
Rescate	...	111
APÉNDICE I: ZÚJAR: NOTICIA GEOGRÁFICA E HISTÓRICA	...	163
APÉNDICE II: LA VIRGEN DE LA CABEZA: ANTIGÜEDAD DE SU CULTO EN ZÚJAR	...	167
INDICES ONOMÁSTICO, TOPOGRÁFICO Y POR MATERIAS	...	185
ILUSTRACIONES	...	190

de la realitat històrica i la seua teatralització, interpretant cada any el nostre origen com a poble, i Rafael ens recorda que ja Krause deia “La nostra meta és el nostre origen” i que Comte advertia que per a conèixer-nos hem de conèixer la nostra història, és a dir, que la nostra història és la nostra creació mitopoètica que dilueix les experiències individuals.

Com diu la Sra Muñoz, “Los sentimientos trascendentales de Patria y Religión son el motivo de la fiesta. Los espectadores saben los parlamentos que siguen con la memoria y con los labios.” Entren de bona fe en la trama d'uns poemes hereus, llunyans, de Lope i Calderón i que també han passat per Goliards i Carmimes.

És l'Ambaixada un llarg “mantra” anualment repetit, litúrgia, pura litúrgia en què el fester comprova que formalment tot està com l'any anterior i pot passar que s'estiga dient durant algunes dècades, al final de l'Ambaixada del matí, vers antepenúltim: “Guerra a muerte al “islaismo”, quan corresponia dir “islamismo” i ningú s'haja adonat que la batalla és contra el moro i no contra les illes.

Finalitza el primer capítol del treball amb la reproducció d'un esquema i d'uns plànols extrets del llibre i on consten quasi tots els pobles que celebren Moros i Cristians, i unes fotos dels Moros i Cristians de Zújar, on comprovem que front al “derroche” de diners i fantasia dels Moros i Cristians de la zona influïda per Alcoi, Villena o Ontinyent, estan aquests altres d'Andalusia, allunyats de luxes i de les grans ciutats, refugiats en poblacions petites i en gent dedicada al camp.

Josep Villarrubia Juan

Bibliografía

- Carmen Muñoz Renedo. *La representación de Moros y cristianos de Zújar. Cautiverio y rescate de Nª Sra de la Cabeza de Zújar*. Madrid, 1972, Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Instituto Miguel de Cervantes, Dept de dialectología y tradiciones populares
- Rafael Pérez Cabanes. Aproximació antropològica a les Festes de Moros i Cristians, en *Programa de festes de Sant Blai 1997*
- *150 anys Moros i Cristians Bocairent*, Junta de Festes

d) Otra nota característica es la *ausencia del sentimiento amoroso*, pues en muy pocas representaciones figuran mujeres. Cuando figuran en ellas, como en Caravaca, Petrel (introducidas a principios de este siglo), son como madrinas de los escuadrones, abanderadas, pajes, es decir, en las comparsas, al margen de la representación y solamente para dar espectacularidad a los desfiles.

A todo lo cual se une la vistosidad de los trajes, la planta de los caballos (los embajadores, y en muchas de estas representaciones los capitanes de ambos bandos siempre van a caballo) y la música que acompaña a las comparsas, desde el simple tambor a las bandas de música, para las que se han escrito marchas especiales al «paso», que tradicionalmente es marcial y vivo para los cristianos y lento para los moros.

Es un espectáculo completo que bien puede figurar no sólo como de lo más típico de nuestro folclore, sino que tiene derecho a ocupar un puesto en la Historia de la Literatura, ya que ha conservado, aunque evolucionados, los escasos restos de aquellas representaciones populares épico-religiosas de los siglos XVI, XVII y XVIII, que prueba una vez más una ley literaria española más amplia: «La constante tendencia de nuestra literatura, desde la Edad Media hasta fines del Siglo de Oro, principalmente, al anonimato, a la reelaboración de elementos, a la refundición»²⁹.

Relación de algunas de las poblaciones que celebran o han celebrado fiestas de «moros y cristianos»:

- ALBACETE: *Caudete*, en honor de Ntra. Sra. de la Gracia (7-9 de septiembre).
Jorquera, en honor de Ntra. Sra. de las Cubas.
Villamalea.
- ALICANTE: *Agrés*.
Alcoy, en honor de San Jorge (22-24 abril).
Bañares, en honor de Sta. María Magdalena (21-22 julio).
Benefama, a la divina Aurora (6-9 septiembre).
Biar, en honor de Ntra. Sra. de la Gracia (10-13 mayo).
Callosa d'En Sarria, en honor de Ntra. Sra. de las Injurias (9-11 octubre).
Castalla, en honor de Ntra. Sra. de la Soledad (1-3 septiembre).
Cocentaina, en honor de San Hipólito (12-14 agosto).

²⁹ DÁMASO ALONSO, *Poesía Española*, Ed. Gredos. Madrid, 1957. MENÉNDEZ PIDAL, R., *El Romancero*. Teorías e investigaciones. Espasa Calpe, Madrid, 1928.

Elda.
Ibi, a Ntra. Sra. de los Desamparados (11-15 septiembre).
Jijona, en honor de S. Sebastián (20 enero).
Monfort del Cid.
Muchamiel, en honor de Ntra. Sra. de Loretto (9-11 septiembre).
Muro, en honor de Ntra. Sra. de los Desamparados.
Onil, en honor de Ntra. Sra. de la Salud (20 abril).
Petrel, en honor de San Bonifacio (14 de mayo).
Sax, en honor de S. Blas (3 febrero).
Villajoyosa, en honor de Santa Marta (29 julio).
Villena, en honor de Ntra. Sra. de las Virtudes (1-3 septiembre).

ALMERÍA: *Alcántar*, en honor de la Sma. Virgen del Rosario (7 octubre).
Angosto (cortijada de Serón), en honor de la Purísima Concepción (8 diciembre).
Bacares, en honor del Stmo. Cristo (14 septiembre).
Carboneras, en honor de San Antonio (13 junio).
Fuencaliente (cortijada de Serón).
Higuerual (cortijada de Tijola), en honor de S. Antonio.
La Loma (cortijada de Serón), a S. Miguel (29 septiembre).
Níjar.
Oria (Purchena), en honor de San Gregorio.
Partaloa (Purchena).
Pechina, en honor de S. Indalecio.

CÁCERES: *Campillo de Arenas*.
La Cañiza.

CÁDIZ: *Benamahoma*.

CUENCA: *Reillo*.
Valera de Abajo.
Valverde de Júcar.
Villanueva de la Jara, en honor del Santo Niño (enero).

GRANADA: *Aldéire*, a Ntra. Sra. del Rosario (31 de mayo).
Alquife.
Bacor (Guadix).
Benamaurel, en honor de Ntra. Sra. de la Cabeza.
Bérchules.
Beznar, en honor de Ntra. Sra. de los Dolores (8-9 septiembre).
Caniles.
Cogollos de Guadix.
Cúllar-Baza, a S. Antonio (13 junio).
Jorairatar.
Juñiles, Ntra. Sra. del Rosario (7 octubre).
Lanteira.

Los Olmos (cortijada de Caniles).
Mecina Bombarón.
Mecina Tedel.
Molvizar, en honor de Sta. Ana (26 julio).
Nieles.
Orce.
Pozo Iglesias, en honor de S. Torcuato (13 mayo).
Pulidos (Los), cortijada de Gorafe.
Quentar, en honor de S. Sebastián (4-6 octubre).
Refano (anexo de Caniles), a S. Antonio.
Talará.
Trévez.
Válar (cortijada de Caniles, a S. Antonio (13 junio).
Valcabra, al Sagrado Corazón de Jesús (3 mayo).
Válor, en honor del Stmo. Cristo de la Ydra (15 septiembre).
Zújar, en honor de la Stma. Virgen de la Cabeza (último domingo de abril).

GUIPÚZCOA: *Anzuola*.

JAÉN: *Bélmez de la Moraleda*.
Charchelejo.

MÁLAGA: *Alfarnate*.
Benamocarra.
Benalauria.

MALLORCA: *Pollença* (2 de agosto).
Sóller, en honor de Ntra. Sra. de la Victoria (segundo domingo de mayo).

MURCIA: *Abanilla*.
Bañeres.
Caravaca, en honor de la Stma. Vera Cruz (25 abril al 6 mayo).

ORENSE: *La Sainza*, en honor de Ntra. Sra. de las Mercedes (24 septiembre).
Laza, en honor de Santiago (25 julio).

TARRAGONA: *Tortosa*.

TOLEDO: *Maqueda*, en honor de Ntra. Sra. de los Dados (29 abril).

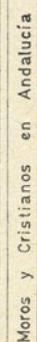
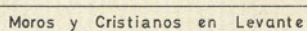
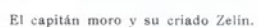
VALENCIA: *Adzeneta*.
Agullent, en honor de S. Vicente Ferrer.
Ayelo de Malferit.
Bocairente, en honor de S. Blas (3 febrero).
Campo de Arcis (aldea de Requena), en honor de S. Isidro (15 mayo).
Fontanars, a Ntra. Sra. del Rosario (7 octubre).

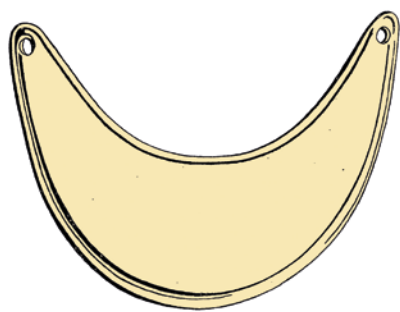
Fuente la Higuera.
Luchente, a la Asunción de Ntra. Sra. (15 agosto).
Ollería.
Onteniente, en honor del Sto. Cristo de la Agonía.
San Juan (aldea de Requena), en honor de S. Juan (23-24 junio).

Pueblos de Aragón que en la variedad del «dances» celebran «moros y cristianos»:

HUESCA: *Aínsa*.
Castejón.
Pallaruelo de Monegros.
Sariñena.
Seña.

ZARAGOZA: *Ainzón*.
Alcalá de Moncayo.
Almonacid de la Cuba.
Ambel.
Añón.
Fuentes de Ebro.

LA GOLA DEL CAPITÁN DE LA FILÁ TERÇ DE SUAVOS

El uniforme del capitán de la Filá Terç de Suavos se diferencia del resto de capitanes de las fiestas de Moros y Cristianos de Bocairent por añadir una serie de elementos al mismo traje oficial de la filá, dándole ese rango de oficialidad. En el alférez también se dan estos elementos.

Los elementos son los siguientes:

- Boina roja tanto para hombre como para mujer con borla dorada con caída a la derecha con tres estrellas doradas metálicas de seis puntas.
- Llevan en la bocamanga de sendas mangas, tres estrellas doradas metálicas de seis puntas.
- El sable con su cinto. Hay que mencionar que es el único capitán que lleva el sable durante todos los actos de fiestas.
- Otro elemento que también diferencia el capitán, es la banda que llevan cruzada. En este aspecto aquí no hay ningún tipo de limitación para su confección, y es totalmente libre su temática.

Hay dos filaes que también utilizan su traje oficial para las capitanías, por un lado la Filá d'Estudiants, cuya diferencia es que la banda y los ribetes tienen que ser en tonos dorados. La otra es la Filá dels Mosqueters, cuyo elemento diferencial es la capa que llevan, muchas de ellas con bordados del Patrón de Bocairent, San Blas. Pero es la del Terç de Suavos donde se ve clara la diferencia entre oficial y tropa dentro de un marco marcial.

Pero a todos estos elementos mencionados anteriormente, existía otro que ha caído en desuso, desconociendo el motivo de su desaparición. Este elemento es la gola que llevaba el capitán de la Filá del Terç de suavos. La gola es una placa metálica en forma de media luna que colgaba del cuello mediante un cordón (Foto 1). Este elemento era muy común en los ejércitos europeos durante el siglo XIX y mediados del siglo XX para los oficiales.

La gola no es una condecoración o un elemento decorativo del uniforme, sino es una parte del uniforme de la oficialidad. Según la documentación gráfica con la que cuenta la Filá Terç de Suavos podemos apreciar que este elemento es portado tanto por los capitanes como las capitanas de la filá a lo largo de muchos años, pero no de forma continua, ya que también se aprecia en otros muchos que no la portan.

La primera foto con la que cuenta la filá data de 1902, y como se puede apreciar en la Foto 2, se ve colgando del cuello la placa metálica "gola" del capitán de ese año; José Ramón Molina Silvestre. Pero la gola no solo la portaban los capitanes,

Foto 2: 1902. José Ramón Molina Silvestre

Foto 3: 1950. H. Castelló

las capitanas también llevaban este complemento, como se puede apreciar en la Foto 3, siendo la primera capitana en la historia de la Filá del Terç de Suavos, Francisca Cabanes Cabanes en 1935. En la Foto 3 también se puede apreciar la gola que cuelga del cuello, pero a diferencia de las dos anteriores, la gola en su parte frontal no es totalmente lisa, sino que tiene un motivo, seguramente se trate de una gola dorada con la corona real y las iniciales del rey A y XIII, posiblemente refiriéndose a Alfonso XIII. Otro detalle a destacar en las tres fotografías es que todavía no tenían las tres estrellas doradas metálicas de seis puntas en la boina, pero en cambio sí que las llevaban en la bocamanga. No se establece una relación entre la desaparición de la gola con la incorporación de las estrellas en la boina. Se desconoce el motivo de la pérdida de este elemento de la oficialidad en el

uniforme del capitán del Terç de Suavos, y se estima que es a mitad del siglo XX cuando desaparece la gola del uniforme del capitán definitivamente.

El origen de la gola como complemento de oficiales que todavía sigue utilizándose en la actualidad tiene su origen en una parte de las antiguas armaduras que se utilizaban en el siglo XIII, esta pieza se colocaba entre el peto y el yelmo para proteger la garganta, de ahí su nombre, gola del latín gula "garganta". En principio este elemento estaba unido al bacinete y se confeccionaba con cota de malla. Posteriormente en el siglo XIV se realizaban ya con placas metálicas abatibles al igual que el bacinete, pero la gola fue sustituida por el gorjal o cuello de hierro, esta pieza iba unida al yelmo por la parte de arriba y al peto por la parte de abajo. Pero con la incorporación en el mundo bélico de la pólvora y las armas de fuego, las armaduras fueron cayendo más en desuso, ya que no podían parar la velocidad de los proyectiles, la reducida movilidad con la que contaban y además de ser elementos muy caros en su fabricación. De todas las partes de la armadura, fue la gola como placa metálica suspendida con un cordón la que quedó como recuerdo de aquellas armaduras pero solo para la oficialidad y también aquellos que prestaban un servicio de guardia.

Con los tercios también se determinó utilizar este complemento, «Para los Jefes y Oficiales se estableció, como signo de su rango, el bastón que era: para Maestre de Campo de oro; de plata para el Teniente Coronel; los de Sargento Mayor (Teniente Coronel Mayor) tenían un casquete liso de un dedo de ancho de plata, siendo iguales los de los Capitanes. Los Ayudantes tenían el pomo de marfil. Para formaciones los oficiales usaban espontón y los sargentos alabarda; estableciéndose para la oficialidad el uso de la gola»

En las Reales Ordenanzas de 1768 es donde el rey Carlos III regula por primera vez en España la utilización de la gola para los rangos comprendidos entre coronel y alférez que estuvieran en servicio de armas. En esta etapa es cuando las golas pasan de ser de metal liso a llevar grabados o resaltados diferentes escudos e inscripciones, como por ejemplo las iniciales del rey o los símbolos nacionales o del regimiento.

En la actualidad la Orden DEF/1756/2016, de 28 de octubre (1), por la que se aprueban las normas de uniformidad de las Fuerzas Armadas, regula entre otros muchos elementos la gola como complemento de la uniformidad de los oficiales del Ejército.

Dentro de las normas generales de uniformidad, la norma 7ª criterios generales en el uso de uniformidad desarrolla el siguiente punto: "Para el desarrollo de determinadas activi-

Foto 4: 1933. Francisca de Paula Cabanes Cabanes

dades propias del servicio o del puesto desempeñado podrán usarse con el uniforme determinadas prendas no relacionadas con las descritas en estas normas de uniformidad: brazalete de servicio, correa, galas, bandolera, gola, rabiza de pito de contramaestre o cualquier otra que esté aprobada en su normativa específica."

Se aplica para los oficiales, suboficiales, cabos mayores y cabos primeros permanentes. En los diferentes tipos de uniforme como el de diario, de gala, de trabajo, etc. en sus tres modalidades, tanto la A, B y C. Estas modalidades se refieren al vestuario para tiempo frío (A), templado (B) y cálido (C). Como resumen, la Real Academia Española, lo define de las siguientes maneras:

- Pieza de la armadura antigua que protegía la garganta. Pero también;
- Insignia de los oficiales militares, que consiste en una media luna convexa de metal, pendiente del cuello.

Ignacio Silvestre Borrego

Bibliografía:

- (1) Boletín Oficial del Estado, número 270 del martes 8 de noviembre de 2016, Sec. I Pág. 77494.
- Arxiu fotogràfic de la Filà Terç de Suavos. Bokaient.
- Diccionario de la lengua española de la Real Academia Española.
- Uniformes militares en la España de principios del siglo XIX. Ministerio de Defensa.
- *El Ejército Español. Su organización y sus uniformes en cinco siglos de historia*. Pedro del Pozo Palazón.
- *Tercios de España. La infantería legendaria*. Fernando Martínez Lainez y José María Sánchez de Toca y Catalá.
- *Illustrated Encyclopedia of Uniforms of the Napoleonic Wars*. Digby Smith.
- *La Enciclopedia de los Uniformes Militares*. Consuelo Valero de Castro.
- *Uniformes militares 1686-1918*. René North.
- *Historique des régiments: Le 4e de ligne*. Robert Ouvrard.
- *Soldado de España (El uniforme militar español desde los reyes católicos hasta Juan Carlos I)*. José María Bueno.

A Paco el Fuster

Eres de pols de fusta,
de vernís i de martell,
de taller baix de ta casa,
de família de fusters.

Estima pel teu poble,
volteig de campanar,
passeig per la Mariola,
Vítol al Patró Sant Blai!

Eres pontal de casa,
orgull per als teus fills,
consol quan ens fa falta,
rialla quan apetix.

Branca forta,
que miren els teus néts,
anys de records i històries
que els contes a trossets.

Eres també pare, de festa i tradició,
d'arrels encarnissades que vius amb convicció.

De ploma i mitja capa,
de polaina i de mosquet,
de pericana i borra,
de paella en el Maset.

Anys de desfilades,
de pólvora i disparà,
rodejat d'amics de sempre,
de conversa i bon menjar...

Eres tant i tant pare,
que mai podria acabar,
per molt que escriga,
no conte fins on puc arribar.

Amb gratitud i estima tanque
aquest capítol d'enguany,
avant sempre en la festa pare,
i viure-la, al teu costat.

E.F.C

50 ANYS DE BÀSQUET PATRONATO

Plantats, d'esquerra a dreta: Juan Antonio López Gómez, Juan M. Galbis Morant, Rafael Molina Sempere, Pedro Belda Torró, Cipriano Beneyto i Antonio Torregrosa Sanz. Baix, d'esquerra a dreta: Juan Puerto Marset, Vicente Cabanes Tolosa, José Gisbert Molina, José Molina Molina, José Francés Gómes i Antonio Santonja Beneyto.

Des d'aquestes línies volem remarcar una efemèride important: el 1969 la secció de bàsquet del Patronato entrava a formar part, per primera vegada a la història, de la lliga de bàsquet provincial de manera oficial i federativa.

Amb aquest escrit volem deixar constància d'un esdeveniment bonic per a nosaltres, els jugadors, i per al nostre entrenador Pepe Reig Belda, que, diumenge sí i diumenge també, ens acompanyava per tota la província de València i en especial per al Patronato que en aquell temps omplia les baranetes de la canxa per vindre a veure'ns jugar i gaudir de la nostra il·lusió esportiva.

Sembla que fou ahir però han passat 50 anys. El pas inexorable del temps a tots ens marca, ja no hi som els "pipiolets" que jugàvem al bàsquet als anys 70. De la mateixa manera, el temps esborra qualsevol record d'aquella època, només les persones majors poden recordar el que estem ara contant. No hi ha cap ressenya al web del Patronato, ningú recorda res de res, fins i tot ens costa a nosaltres recordar, per això aquest escrit és l'excusa perfecta per no oblidar unes efemèrides vitalment importants per a nosaltres i per al Patronato, que faran despertar un somriure a aquell que tinga l'atreviment de llegir aquestes lletres.

Per descomptat que a tots nosaltres aquella època ens ha marcat, i el més important, després de molt de temps, quan algú veu algun membre de l'equip, des de Pepe Reig a Toni Santonja, Pep Gisbert, Ciprià Beneito, Rafa Molina, Toni Torregrosa, Joan Galbis, Joan López, Pere Belda, Vicent Cabanes, Joan Puerto, Pep Molina, Pep Francés, Pep Pérez, Vicent Belda, Pepe Toni Santonja... i pregunten:- Eixe qui és? encara contesten: jugava al bàsquet Patronato.

Aquestos 50 anys han donat per a molt, però quan ens entra l'enyorança i rememorem l'època viscuda, no podem evitar fer un somriure quan recordem algunes **anècdotes** com aquestes:

- En aquell temps pensàvem que érem contestataris i ens queixàvem de tot i de tots, quan en realitat l'única rebel·lia que fèiem era tindre els cabells llargs. Però un dia ens vam plantar i vam dir que al vestuari volíem un armari per guardar la roba després de la dutxa. D'armari nou res, Vicent Vañó (responsable del Patronato) va agafar un armari que hi havia per allí i com no cabia el va serrar per la mitat i va dir: "En lloc d'un en teniu dos".
- Estava Pepe Reig omplint el formulari de les fitxes i un requisit era saber la cabuda d'espectadors. Li preguntàrem: "Pepe, què posem?" I contestà: "Cinc mil espectadors". A la qual cosa nosaltres replicàrem: "No te n'has passat?" I amb la sorna característica contestà: "Si omplim la serreta, caben!"
- 50 anys en són molts i a la dutxa del Patronato vam veure el primer xampú de la nostra vida. Pep Molina va portar de casa, com a novetat, un sabó que venia en un recipient de plàstic en forma de rombe i feia bromera. Va avisar: "En poquet en teniu prou!!!" Al remat el xampú va arribar a tots. Així que, novetat! Substituirem el sabó d'oloreta dels diumenges pel xampú.
- Quan tornàvem de jugar, pujar el port de Càrcer i tindre ganes de pixar era tot un. Era el lloc escollit on quasi sempre paràvem per alleugerir-nos i per agafar quatre taronges per al camí. Les rialles duraven fins al port de l'Olleria on el conductor de la furgoneta que ens portava de poble en poble, Anastasio López Bueno (Domingo), anava tan a espai que Pepe Gisbert obria la porta, baixava, pegava una carrera i tornava a pujar. Per a matar-se!!!!. Cal dir que anar en la furgoneta era un risc important, perquè si ens haguera parat la Guàrdia Civil la denúncia haguera sigut bona, tot i que portàvem un paper escrit pel president del Patronato agraït a Domingo la seua desinteressada col·laboració.
- Juan Puerto, que havia fet a Barcelona els estudis de "Capità de barco", ens portà una jugada inicial de bàsquet. Vi-

cent Cabanes era l'encarregat de rebre l'últim i encistellar amb una "bandeja", però no hi havia manera de fer-ho fàcil perquè quan arribava a la cistella es girava i tirava de cul per damunt del cap. Així que tots començàvem a cridar: Vicent!!!!... I ell contestava: "Així és més bonic. De l'altra manera no té gràcia!"

- L'inoblidable partit a la canxa del Xirivella. Estem atacant i de moment apareix un avió que anava a aterrar a Manises i tot l'equip de colp va parar la jugada, bocabadats per veure l'avió tan a prop i pel fort soroll que feia. Algú va dir: "Li veig les rodes!!!" Per descomptat vam perdre el baló i els dos punts.
- Quan amb la furgoneta arribàvem a València, allí estava esperant-nos Juan Molina (estudiava allí) per acompanyar-nos al lloc on era el partit, ja que ni nosaltres ni Domingo coneixíem per on havíem d'anar.
- Recordar també a Fran Castelló que era l'encarregat del marcador i no consentia que ningú ocupara el seu lloc; es considerava part de l'equip.

Més enllà d'aquestes anècdotes, està clar que el temps ho distorsiona tot, però pensem que durant aquesta etapa vam ser feliços, molt feliços. I va ser possible perquè entre tots vam formar un grup de gent, companys i amics, molt competents dins l'equip de bàsquet del Patronato, aglutinats per una persona que es preocupava d'acompanyar-nos diumenge rere diumenge. I com no, recordar al "tio Domingo" que posava les seues mans i la paciència per dur-nos a bon port amb la furgoneta. Després de 50 anys creiem que aquesta camaraderia no s'improvisa, es forja.

Estem orgullosos d'haver sigut el primer equip de bàsquet del Patronato que va jugar federat en la lliga juvenil provincial i fins i tot d'haver-la guanyat la temporada 1970-71, fet que va permetre que se'ns donara com a premi certa quantitat de diners, els quals entregàrem al Patronato per a sufragar despeses de cistelles, pilotes, equipatges, etc.

Gràcies a tots els que van per fer possible l'equip bàsquet Patronato i enhorabona per estar sans i estalvis després de cinquanta anys!!!

*EQUIP DE BÀSQUET PATRONATO
VÍTOL AL PATRÓ SANT BLAI!!!*

Rafa Doménech Sempere

FEBRER

Recorde que era tan menuda...
També, que era tres de Febrer..
Quan va acabar la "Diana de Sant Blai", ma mare preparava xocolata calent i tonya per a esmorzar.

De sobte, van tocar a l'anella de la porta de ma casa, jo em vaig donar pressa per anar a obrir...
I em vaig quedar sorpresa...
Era una pobra dona humil, i tenia els llavis tallats pel fred del matí.

Ens demanava menjar...
Ma mare la va convidar a entrar a casa, perquè es calfara a la llar.
No va voler. "Solo quería algo para comer"
Un bon tros de pa i formatge li vam oferir.

La gitaneta en vergonya li va demanar:
¡Un poquito de aceite señora!
I sense dubtar, va parar la conca de la ma...
¡Aquí por favor, me lo voy a comer ya!

Pensativa i callada, a la porta de ma casa, em vaig quedar mirant com baixava la costera per a menjar en pau i buscant un raig de sol de l'hivern.
I la dona estava feliç amb un tros de pa i oli...

Per altra banda, els festers anaven a Missa Major.

Ho recorde com si fóra ahir...
Ma mare tan jove...
La casa de la meua infantesa...
Jo menuda, innocent i feliç...
Una dona que volia menjar...
Era un tres de Febrer.
També un dia gelat...

Bones Festes.
X.F.

MIGUEL CANTÓ CASTELLÓ (1929-2019)

EL TIO MIGUEL

Allí ens trobàrem, a l'oficina del tio Miguel, de cara a l'ordinador, on ell havia estat i escrit les últimes dècades. I així, rodejades de títols, guardons, fotos de viatges, fotos antigues de familiars, i centenars de llibres i documents, estàvem, per encàrrec de la família, recopilant tota aquella documentació que ens fora útil per escriure un article al programa de festes de Sant Blai. Programa on el tio Miguel havia escrit en tantes i tantes ocasions amb una facilitat innata. I nosaltres... no sabíem ni per on començar.

Tots teníem clar que li "devíem" un article al tio. Però, com plasmar en un article tota una vida sencera dedicada a la cultura, a la història, al poble de Bocairent? I sobretot, com plasmar en un escrit l'admiració i el voler que tots en la família li hem tingut? Perquè el tio Miguel, era tio de molts nebots. Miguel i Chelo no han tingut fills, però no han estat mai a soles, sempre han estat envoltats de xiquets, els xiquets de cada una de les generacions de la família.

En este escrit segur que ens deixem moltes dades i esdeveniments importants que el tio ha viscut, però el que hem volgut reflectir són aquells detalls de la seua vida que nosaltres més recordem. L'aspecte més familiar, més quotidià d'eixa persona culta, educada, però a la vegada molt senzilla, que vivia sempre entre periòdics, *crucigrames*, llibres, documentals.... I que, gràcies a ell, molts de la nostra família hem heretat la passió per la festa, la música, pels llibres i pel teatre.

Miguel Cantó, com molts saben i ell ben orgullós contava, va nèixer un dia fred de Caixes de 1929 i va ser batejat el dia de Sant Blai acompanyat de la Filà Moros Marins, i amb eixe inici de la seua vida, era impossible que el vincle amb la festa i el patró no fora immens. Després d'acabar el servei militar, en 1952, es va incorporar com a fester a la Filà Moros Marins, encara que des de ben xicotet ja participava en els actes de festes, suplint al seu pare. Va compartir anys de festa amb el seu germà Juan. Dels Marins va ser president (de 1965 a 1971), capità (1973) i portador de la relíquia (1993). En 1989 la Junta de Festes li va concedir la Medalla d'Or de les nostres festes. Este guardó li permetia participar en un lloc privilegi-

at en dos dels actes que més li agradaven: la missa major i la processó, de la que va gaudir cada any fins 2018.

(...) Porque esta Fiesta, es como una brasa semi escondida, tapada, pero latente, y con cualquier pequeño soplo, desaparece la ceniza que la cubre y resurge como fuego y centro de la vida de nuestro pueblo. (...) M.C.C.

Les seues col·laboracions al programa de les festes de Moros i Cristians de Bocairent han sigut molt nombroses, començant en l'any 1950, 1954, 1955 i ja de forma ininterrompuda des de 1958 fins 2016. A més la seu veu tan característica ens ha narrat les pel·lícules de les festes des de fa dècades.

Al programa de Sant Agustí també ha col·laborat des de 1970 ("Lloc a la balladora") fins 2018 ("Natalia Gisbert Vañó"), de manera quasi ininterrompuda. Ha sigut a més, mantenidor de l'acte de la proclamació de les Clavariesses en diverses ocasions.

Però tal era la vinculació a les festes i cultura de Bocairent que era estrany no trobar-lo en publicacions i programes dels diferents festejos del poble (ermites, barris...).

Miguel va ser un dels bocairentins presents en l'acta fundacional de la UNDEF, a més de ser vocal de la seua Junta Di-

rectiva des de 1980 a 1990. Estos anys de cooperació amb altres pobles el va dur a ser mantenidor i pregoner de les festes de poblacions veïnes, i a establir amistats que han perdurat en el temps. Va col·laborar també en publicacions de diverses poblacions:

- Programa Festes d'Alcoi. 1965. "Poblaciones con Fiestas de Moros y Cristianos- Bocairiente".
- Centenari de Música Festera. Llibre. UNDEF 1982. "Compositores alcoyanos de Música Festera, en el archivo de la U. Musical de Bocairiente".
- Programa Festes d'Elda. 1981. "Pregón Proclamación de Abanderadas y Capitanes 1980"
- Programa Festes d'Ibi 1985. "Exaltación Festera. Pregón de 1984"
- II Congrés Nacional de Moros i Cristians. Ontinyent 1985. "El Predicador del día del Patrón".
- Programa Festes Callosa d'En Sarrià 1986. "El viejo traje de la filá".
- Centenari del Pasdoble PAQUITO EL CHOCOLATERO. Encontres de Música Festera 1987. "Consideraciones en torno a la Música Festera".
- Programa Festes de L'Olleria 1991. "Pregón de Fiestas"
- Libro Simposium d'Ambaixadors i I Encontre d'Ambaixadors. UNDEF 1998. "Las embajadas de risa en la Fiesta de Moros y Cristianos de Bocairiente y lo que no se dice en la Embajada de l'Eixabegó"; "El Embajador".
- Programa Festes Beneixama. 1999. "Don José Mª Milán en el recuerdo"
- Programa Festes Olleria 2000. "Mi homenaje particular al Embajador"
- Programa Festes Beneixama. 2000. "El recuerdo de Juan Bta. Pastor Aicart"

Altra passió de Miguel era el teatre. I eixa passió, unida a la festa, el va dur a escriure prop de 20 sainets d'ambient fester i altres obres de diferent temàtica. En estes obres, Miguel plas-mava anècdotes que havien passat al poble durant tot l'any. Però també moltes anècdotes i situacions que havien passat a la nostra família. El tio ens va donar l'oportunitat de poder participar al seu costat en algunes de les seues obres, on vam viure moments entranyables, obrint la seua casa per als assajos en ple hivern, al voltant de la "mesa camilla", compartint papers amb actors bocairentins de solera.

Relacionat amb el mon teatral, cal recalcar la vinculació i participació en les edicions del Pas de l'Hort. Les primeres vegades que el tio Miguel va participar era tan sols un xiquet, fent de gent del poble. Ja després en 1957, va representar un dels personatges del tribunal de Caifàs, compartint escena també amb el seu germà Juan. La seua última representació va ser en l'edició del 2010, representant a Gamaliel, juntament amb Josefa Molina.

En 2010 en Consell de Cultura de Bocairant, li concedeix el Premi 9 d'Octubre, per tota la seua trajectòria. Este premi el tio Miguel el va rebre amb sorpresa i humilitat, tal i com ens va dir al seu discurs:

"(...) Dos coses primaven aquella nit. Per un costat la satisfacció personal pel premi, però, al mateix temps, el rubor i la vergonya. No em considerava en mèrits suficients per estar hui en este estrat, on podien estar, tantes i tantes persones. Jo sols era un bocairentí més, educat -apart del meu catolicisme, mai amagat- en les firmes conviccions de bocairentí, valencià i espanyol.(...)"

I és que si alguna qualitat hem de ressaltar del tio era HUMILITAT. Humilitat davant de qualsevol premi i reconeixement que se li feia.

Des de maig de 1981 fins a març de 1987 Miguel va ser també jutge de pau del poble, una altra de col·laboracions a les que ell mai va dir que no. Va col·laborar també en els inicis del Centre Excursionista de Bocairant, participant activament en la documentació d'ermites, coves, alcavors, naixements...

Era soci d'honor d'Aculliber, "Associació Cultural Lleó Ibèric Bocairant". L'Assemblea General d'Aculliber del 16 de desembre de 2011, a proposta de la Junta directiva, va decidir nomenar-lo Soci d'Honor per reunir en la seua persona mèrits com la seua creació literària en tota classe d'estils o la seua dedicació a treballar pel progrés de Bocairant, entre d'altres.

EL CAMPANAR

*Molló tallat cara al vent,
testic d'història i de Festa,
es símbol que representa
tot l'estil de Bocairant.
I aquell que s'encontra absent
al aguaitar la veleta
un nuc la gola li apreta
i els ulls riu i el cor li plora...
i més si una marxa mora
ressona per la placeta...
m.c.c.*

La dedicació al patrimoni històric de Bocairent ha estat in-negable, va escriure i molt sobre aquest, tant es així que part de la història de la singular plaça de bous de Bocairent està narrada per ell, dedicant una àmplia investigació a seguir el desenvolupament històric d'aquest particular immoble.

I és que el tio Miguel també tenia les seues aficions, com poden ser els bous i el futbol, era seguidor del Llevant, però sobretot era del Bocairent, del que va ser jugador en la seua joventut durant la dècada dels 50. Anys després també va poder gaudir de vore jugar als seus nebots i de narrar les cròniques esportives dels partits del Bocairent per al diari Levante -EMV, del qual va ser corresponsal.

En la seua vida la fe cristiana, mai amagada, ha sigut un pilar fonamental: molt vinculat al Patronato, catequista, lector en les misses, *monesillo* fins l'últim moment a la Residència, i amic personal de moltíssims rectors relacionats amb Bocairent, que en algunes ocasions el dia de Sant Blai, quan venien a la missa major, es quedaven a celebrar la festivitat a sa casa.

Altra faceta en què ell disfrutava era fent de guia al Museu Parroquial. Perquè el tio era un enamorat de l'art, la història i la cultura, no sols del nostre poble si no de tot arreu. Per eixe motiu li agradava molt viatjar, sempre en companyia de la seua dona, i en ocasions dels seus cunyats Jero i Tere, de Marí o Amparín. Durant el viatge s'encarregava de fer un "diari" que després ens mostrava, explicant-nos el que havien fet, visitat, menjat, l'allotjament.... amb tot detall d'hores i llocs. Ens feia vore amb les seues paraules el que ell havia viscut, com si allí haguérem estat tots.

Quan qualsevol membre de la família ens n'anàvem de viatge, ell es documentava, si no havia estat abans, i ens feia una "lliçó" de tot el que anàvem a trobar. I per suposat, a la tornada

del viatge érem nosaltres els que havíem de fer-li l'explicació que ens demanava. A més, en les ocasions en què alguns de nosaltres hem estat fora per una estada llarga (servei militar, estudis, Erasmus, feina) la carta del tio Miguel mai faltava.

El seu amor per la poesia i l'escriptura, unit a la seua fe cristiana, feia que tots els anys, ens fera arribar una felicitació de Nadal amb una poesia seua acompanyada d'una fotografia d'Antonio Castelló, amics inseparables. La felicitació del 2018 va ser l'última, i tots la guardarem amb molta estima.

El Nadal era una data que vivia intensament. Les portes de sa casa sempre estaven obertes la vesprada del dia 24 per a que els xiquets del poble anaren a demanar l'*asquinaldo*. Estem segurs que pocs xiquets bocairentins no han vist el seu Jesuset o escoltat la seua pandorga amb què ell acompanyava les nades. La vesprada del dia 25 de desembre, dia de Nadal, la recordem tots els nebots amb molta estima. A sa casa coincidíem 3 generacions diferents de nebots, perquè el tio Miguel i la tia Chelo sempre ens han tractat a tots com nebots carnals tal i com anàvem arribant al món, generació rere generació, fins els últims: Àngel, Blai, Candela, Leire, Lucía, Miguel.

Qualsevol esdeveniment familiar li servia per desenvolupar la seua vena escriptora, i ens sorprenia amb una poesia per les bodes, naixements, capitaniaes... Així i tot, tampoc li feia falta ningun fet concret per fer-nos rimes al moment amb els nostres noms. Però, tal era la seua generositat, que no sols escrivia per a nosaltres, sinó que rebia encàrrecs per a celebracions particulars. No coneixia la paraula NO.

El tio Miguel sempre pareixia un quiosc, de les seues butxaques, en hivern amagades baix de la seua característica manta, eixien xicles, piruletes, xupa-xups, per a tots els xiquets, i no tan xiquets, que se'l trobaven pel carrer. Ens cridava amb el seu peculiar xiulet, que pel temps es va convertir en un mode de cridar-nos entre nosaltres, la família.

El tio Miguel i la tia Chelo, la seua Consuelito, han sigut un referent per a nosaltres quant a matrimoni. Sempre junts, tractant-se amb total respecte i estima. Sempre pendents un de l'altre, sense passar una nit separats fins l'últim moment. Sense fills però amb molts nebots als que donar exemple i aprendre dels seus valors i principis.

El diumenge 20 de gener de 2019 va ser l'últim acte de festes que va presenciar. Durant el matí d'eixe diumenge de l'Acap-te, va poder acomiadar-se, sense saber-ho, de quasi tots nosaltres i de molta gent del poble. Va ser l'últim passeig amb la tia Chelo, anant cap a sa casa.

I així un 23 de gener, ciri dels Espanyoleto, quasi amb el primer toc del Blai, ens va deixar, amb el mateix so de fons que quan va nàixer un 1 de febrer.

EL BLAI, EIXA CAMPANA...

*Boca oberta a tot el vent
que canta festa i treball,
la llengua del seu batall
marca el pas de Bocairent.*

*I al volteig que va caent,
l'absent del poble et somnia,
i quan ple de melengia
torna a escoltar-te cantar,
plora al vore el campanar
que es pedra i es poesia....*

m.c.c.

La família

